

ՔԱՂԱՔԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԵՊ ՏԱՐՎՈՂ ՊԱՏԺԱՄԻՋՈՑԱՅԻՆ «ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ» ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐՆ ՈՒ ԳԼՈՒԲԱԼ ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԸ

ԳՈՌ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

Բանալի բառեր - Պատժամիջոցներ, գլոբալ քաղաքականություն, ուժերի հավասարակշռություն, Ռուսաստանի Դաշնություն, քաղաքական համակարգ:

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Պատժամիջոցների սահմանումը հետապնդում է տնտեսական լծակների օգտագործմամբ քաղաքական զիջումներ կորզելու նպատակ¹: Ռուսաստանի Դաշնության նկատմամբ կիրառվող պատժամիջոցներն ունեն ինչպես պաշտոնական, տվյալ պարագայում՝ ռազմական գործողությունների դադարեցում և զորքերի դուրսբերում Ուկրաինայի տարածքից, այնպես էլ ոչ պաշտոնական՝ ՌԴ-ում քաղաքական համակարգի փոփոխություն, ՌԴ քաղաքական և տնտեսական ազդեցության թուլացման նպատակներ: 2014թ-ից ՌԴ-ի դեմ կիրառվող պատժամիջոցային քաղաքականությունը չի հանգեցրել պաշտոնական պահանջի բավարարմանը: Պատժամիջոցների կիրառման արդյունավետությունը պայմանավորված է ինչպես մի շարք տնտեսական փոփոխականներով, այնպես էլ քաղաքական գործոններով, որոնց վերլուծությունը հանդիսանում է սույն հոդվածի հիմնական նպատակը:

Պատժամիջոցների ուսումնասիրության տեսական ամենաճավալուն ակադեմիական աշխատանքներից մեկի հեղինակներ Գ. Հոֆբաուերը, Ջ. Սքոթը և Ք. Էլիոթը (այսուհետ Հ.Ս.Է.) պատժամիջոցների արդյունավետությունը պայմանավորում են հետևյալ քաղաքական փոփոխականներով՝ 1) Պատժամիջոցների կիրառման հարցում միջազգային համագործակցության աստիճանը 2) Միջազգային կազմակերպությունների ներգրավվածությունը 3) Նախնական հարաբերությունների ջերմությունը

¹ Daniel Drezner, "The Sanctions Paradox: Economic Statecraft and International Relations", Cambridge Studies in International Relations, Cambridge: 1999, p 30.

(մինչ պատժամիջոցների դրվագը ուղարկող և թիրախ երկրների միջև 4) Թիրախ հանդիսացող պետության քաղաքական համակարգի բնույթը 5) Թիրախ երկրին¹ միջազգային աջակցության առկայությունը: Սույն փոփոխականներն, անշուշտ, ունեն որոշիչ նշանակություն պատժամիջոցների արդյունավետության տեսանկյունից: Սույն հոդվածի շրջանակներում կփորձենք անդրադառնալ Ռուսաստանի Դաշնության նկատմամբ կիրառվող պատժամիջոցներում վերոնշյալ փոփոխականներին, դրանց ազդեցության չափին և պատճառներին, ինչպես նաև այն քաղաքական հետևանքներին, որոնք առաջացել են պատժամիջոցների պատճառով:

ՀԱԿԱՌՈՒՍԱԿԱՆ ԿՈԱԼԻՑԻԱՆ

Ռուսաստանի Դաշնության նկատմամբ պատժամիջոցներ կիրառող պետությունների ցանկը ներառում է այնպիսի պետությունների, ինչպիսիք են ԱՄՆ-ն, ՄԲ-ն, ԵՄ անդամ բոլոր պետությունները, Շվեյցարիան, Ավստրալիան, Սինգապուրը, Հրվ. Կորեան, Ճապոնիան, չճանաչված² Թայվանը²: Վերոնշյալ պետությունների մեծամասնությունը պատկանում է զարգացած երկրների ցանկին, որոնք ունեն առաջատար տեխնոլոգիաներով առաջ ընթացող տնտեսություն: ՌԴ-ի նկատմամբ պատժամիջոցներ կիրառող պետությունների հանրագումարային ՀՆԱ-ն կազմում է համաշխարհայինի մոտ կեսը³: Ուստի, անհրաժեշտ է արձանագրել, որ պատժամիջոցներում ընդգրկված պետությունների կոալիցիան բավականին մեծ ներուժ ունի: Մակայն կոալիցիայի կազմից դուրս են մնացել Զինաստանն ու Հնդկաստանը, ԵԱՏՄ երկրները, Թուրքիան և արաբական արևելքը: Այս հանգամանքը հնարավորություն է տալիս երրորդ երկրների միջոցով թուլացնել պատժամիջոցների ազդեցությունը: Աշխարհի երկրորդ հզորագույն տնտեսությունն ունեցող և բնակչության քանակով աշխարհի առաջին երկու հորիզոնականներում գտնվող պետությունների չմիանալը ՌԴ-ի դեմ պատժամիջոցներին բաց դռներ է թողնում ՌԴ-ի համար փակուղային իրավիճակից ելք գտնելու համար:

Միջազգային կազմակերպությունների կողմից ևս կիրառվել են սահմանափակումներ ՌԴ-ի նկատմամբ, սակայն այդ սահմանափակումներն

¹ Տե՛ս Gary Clyde Hufbauer, Jeffrey Schott, Kimberly Ann Elliott, Barbara Oegg "Economic Sanctions Reconsidered" third edition Edition, Peterson Institute for International Economics, 2009, pp 55-64.

² Տե՛ս Minami Funakoshi, Hugh Lawson and Kannaki Deka "Tracking sanctions against Russia", UPDATE of MAY 20, 2022. <https://graphics.reuters.com/UKRAINE-CRISIS/SANCTIONS/byvjenzmve/>

³ Տե՛ս The global economy "Percent of world GDP, 2020 - Country rankings." Հասանելի է՝ https://www.theglobaleconomy.com/rankings/gdp_share/

ու պատժամիջոցներն ունեցել են առավելապես իմիջային հարված հասցնելու նպատակ և հնարավորություն: Ուկրաինայում ռազմական գործողությունների մեկնարկից ընդամենը երկու օր անց կասեցվեց ՌԴ անդամակցումը Եվրոպայի խորհրդին, որի մասին համապատասխան բանաձևն ընդունվել էր ԵՄԽԿ լիազումար նիստի ընթացքում¹: Իմիջային հարված հասցնելու փորձի ևս մեկ օրինակ է հանդիսանում ՄԱԿ գլխավոր ասամբլեայի կողմից ՌԴ-ի անդամակցությունը մարդու իրավունքների խորհրդում²: Սակայն, Ռուսաստանի Դաշնությունը ԵՄ-ում անդամակցության կասեցման փորձ արդեն իսկ ունի, իսկ ՄԱԿ մարդու իրավունքների խորհրդում վերջինիս անդամակցումը դժվար թե էական ազդեցություն թողնի ՌԴ-ում, կամ ՄԱԿ անդամ այլ պետությունում մարդու իրավունքների պաշտպանության որակի բարելավման կամ վատթարացման վրա: Այն նաև իմիջային տեսանկյունից չի կարող ունենալ էական նշանակություն:

Տեսականորեն, պատժամիջոցների արդյունավետությունը կարող է էականորեն բարելավվել, եթե պատժամիջոցների կիրառմանը միանա միջազգային տնտեսական կազմակերպություն, ինչպիսին Արժույթի Միջազգային Հիմնադրամն է, կամ եթե ՄԱԿ Անվտանգության Խորհուրդը կանոնադրության 41-րդ կետի համաձայն ընդունի արգելանք կիրառող բանաձև, որին պետք է ենթարկվեն կազմակերպության անդամ հանդիսացող բոլոր պետությունները³: Սակայն, ՌԴ-ն ՄԱԿ-ի մշտական անդամ հինգ պետություններից մեկն է և ունի անբեկանելի վետոյի իրավունք, հետևապես, միջազգային կազմակերպությունների գործիքակազմում եղած պատժամիջոցային ամենագորեղ միջոցը տվյալ պարագայում չի կարող կիրառվել, իսկ 2014թ-ից հետո ՌԴ-ն փաստացի դադարեցրել էր իր համագործակցությունը նաև Արժույթի Միջազգային Հիմնադրամի հետ, հետևապես, այս կազմակերպությունը չուներ գործիքակազմ ՌԴ-ի նկատմամբ պատժամիջոց կիրառելու համար: Այսպիսով, բացի ԵՄ-ից այլ միջազգային կազմակերպությունների ներգրավումը ՌԴ-ի նկատմամբ պատժամիջոցային քաղաքականությունում գործնականում տնտեսական որոշիչ դերակատարում չի ունեցել: Վիճելի է նաև ԵՄ անդամության կասեցման հետևանքով ՌԴ-ին հասցված հեղինակության վնասը:

¹ St`u Interfax "Приостановлено членство России в Совете Европы" 25 февраля 2022 Հասանելի է՝ <https://www.interfax.ru/russia/824618>

² St`u <https://news.un.org/ru/story/2022/04/1421492> Генассамблея ООН приостановила членство России в Совете ООН по правам человека

³ St`u հոդված 41, ՄԱԿ կանոնադրություն Հասանելի է՝ <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text#:~:text=Article%2041,Nations%20to%20apply%20such%20measures>.

ՊԱՏԺԱՄԻՋՈՑՆԵՐԸ ԵՎ ՌՈՒՄԱՍՏԱՆԻ ԴԱՇՆՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԸ

Պետության քաղաքական համակարգի բնույթն ունի կարևորագույն նշանակություն ինչպես պատժամիջոցների կիրառման, այնպես էլ դրանց դիմակայման տեսանկյունից: Ռուսաստանի Դաշնության նկատմամբ պատժամիջոցներ կիրառող պետությունների քաղաքական համակարգերին կանդիդատանք հաջորդիվ, իսկ թիրախ հանդիսացող պետության իշխանությունները պատժամիջոցներին արդյունավետ դիմակայելու համար պետք է ունենան 1) *ինքնակալություն*՝ կայացնելու վճռական որոշումներ ընդդիմադիր ուժերի առկայության պայմաններում 2) *կարողություն*՝ փոխհատուցելու, կամ հնազանդեցնելու նրանց, ովքեր տուժելու են պատժամիջոցների կիրառման հետևանքով 3) *լեզհիտիմություն*՝ համախմբելու դժգոհ հասարակական տարբեր խմբերին¹:

ՌԴ քաղաքական համակարգի առանձնահատկությունները, ոչ համակարգային ընդդիմության հանդեպ վարվող կոշտ քաղաքականությունն ու ճնշումները² հանգեցրել են քաղաքական ընդդիմության փաստացի ջախջախմանը: Ուկրաինայի նկատմամբ ռազմական գործողության մեկնարկի պահին ՌԴ-ում առկա չէին ընդդիմադիր ուժեր և առաջնորդներ, որոնք ի վիճակի կլինեին հակազդելու իշխանությունների ընդունած որոշմանը, իսկ քաղաքացիական բողոքի ակցիաներն առաջին իսկ օրերից ենթարկվեցին ճնշման, որի արդյունքում չունեցան որևէ շոշափելի հաջողություն: Ավելին, ռազմական ուժի կիրառմանն անհամաձայնություն հայտնող քաղաքացիներից շատերն աստիճանաբար հեռանում են ՌԴ-ից: Այս խմբի մեջ են մտնում, առաջին հերթին մեզապոլիսներում բնակվող միջին դասին պատկանող քաղաքացիները, որոնք ներկայացնում են հասարակության սոցիալական կենտրոնը, ունեն ըմբոստության ներուժ, բայց միաժամանակ հանդիսանում են նաև պետության քաղաքական և տնտեսական մոդեռնիզացիայի հիմնական աղբյուրը³: Այսպիսով, կարելի է փաստել, որ ՌԴ իշխանությունները 2022թ-ին Ուկրաինայի նկատմամբ ռազմագործողությունների մեկնարկին արդեն իսկ հաշվի էին առել հնարավոր բողոքի ակցիաները և պատրաստ էին արագորեն ճնշե-

¹ Sté u **Blanchard, Jean-Marc F., and Norrin M. Ripsman.** "A Political Theory of Economic Statecraft." *Foreign Policy Analysis*, vol. 4, no. 4, 2008, pp. 371–98. *JSTOR*, <http://www.jstor.org/stable/24909862>.

² Sté u **Владимир Гельман,** "Авторитарная Россия: Бегство от свободы, или Почему у нас не приживается демократия", Говард Форк, 2021, стр. 249.

³ Sté u **НАТАЛЬЯ ЗУБАРЕВИЧ** "Четыре России и новая политическая реальность" 17 Января 2016г. Հասանելի է՝ https://polit.ru/article/2016/01/17/four_russians/.

լու դրանք: Սակայն, բողոքի պատճառը հանդիսանում էր ոչ թե պատժամիջոցների սպառնալիքը, այլ Ռուսաստանի կողմից ուժի կիրառումը, փաստացի եղբայրական ժողովրդի նկատմամբ: Ռուսաստան-Արևմուտք հակամարտությունն ավելի է բարդացնում քաղաքական ընդդիմության կարգավիճակը ՌԴ-ում: Միջնաժամկետ հեռանկարում դժվար է պատկերացնել այնպիսի ընդդիմադիր ուժի ծագում, որն ի վիճակի կլինի մարտահրավեր նետել գործող իշխանություններին:

Ռուսաստանի Դաշնության իշխանությունները տիրապետում են նաև բավարար ռեսուրսների կարճաժամկետ հեռանկարում փոխհատուցելու պատժամիջոցներից տուժած անձանց, կամ զսպելու վերջիններից բխող հնարավոր վտանգները: Պատժամիջոցների հետևանքով առաջին հերթին տուժել են ՌԴ քաղաքական և տնտեսական էլիտայի ներկայացուցիչները, որոնց ֆինանսական միջոցներն ու գույքը կալանքի են առնվել Արևմուտքում: Սակայն, քաղաքական և գործարար էլիտայից բխող վտանգները կարելի է նվազագույն համարել այնքան ժամանակ, որքան Ռուսաստանին կհաջողվի պահպանել կայունությունը ռազմաճակատում: Առաջին խմբի պարագայում իշխանությունները կիրառելու են հիմնականում զսպման մեխանիզմը, որը լիարժեքորեն գործում է ուժային և վարչական մեթոդներով: Երկրորդ խումբը, որը տուժում է պատժամիջոցների հետևանքով, ընդգրկում է հասարակության առավել լայն շրջանակներ՝ ի դեմս արդյունաբերության և սպասարկման ոլորտում ներգրավվածներին: Կարճաժամկետ հեռանկարում ամենաձանր հարվածը կրելու է հենց արդյունաբերական, մասնավորապես՝ ավտոարդյունաբերական հատվածը¹: Տվյալ պարագայում ՌԴ իշխանությունները փորձում են հնարավորինս մեղմել պատժամիջոցների ազդեցությունը՝ կիրառելով տեխնիկական գործիքակազմ, օրինակ՝ անցնելով կեսօրյա աշխատանքային դրույքների: Ռուսաստանի Դաշնության տնտեսությունը պահպանել է իր կենսունակությունը, իսկ էներգակիրների արտահանումը միջնաժամկետ հեռանկարում դեռևս զգալի եկամուտներով է ապահովելու բյուջեն, որն էլ իր հերթին զսպելու է սոցիալական պայթյունը: Այսպիսով, Ռուսաստանի Դաշնությունում առկա են նախադրյալներ կարճաժամկետ և միջնաժամկետ հեռանկարում զսպելու պատժամիջոցներից առավել տուժած հասարակական խմբերի բողոքը, ի հակադրություն որոշ վերլուծաբանների կարծիքի, թե «կյանքի որակի անկումը կշեղի ռուսական իշխանությունների ու-

¹ St' u Ekonomist **Наталья Зубаревич** – "о цене войны в Украине для экономики России и ее жителей", интервью на онлайн канале настоящая время, 12 апреля 2022.

շաղրությունը ներքաղաքական խնդիրների վրա և կնվազեցնի Մոսկվայի հնարավորությունները տարածելու իր ուժն արտասահմանում»¹:

Պատժամիջոցների թիրախում հայտնված հասարակության մոտ սեփական իշխանությունների վարած քաղաքականության հանդեպ բողոքը հասունանում է ոչ թե պատժամիջոցների հետևանքով, այլև այն քաղաքականության լեգիտիմության, հանուն որի այդ հասարակությունը պատրաստ է կրել զրկանքներ: 2014թ.-ին, երբ Ռուսաստանի Դաշնության նկատմամբ սկսվեցին կիրառվել լայնամասշտաբ պատժամիջոցներ, ՌԴ-ում իշխանությունների լեգիտիմությունը ոչ միայն անկում չապրեց, այլև տեղի ունեցավ ճիշտ հակառակը: Եթե 2013 թ. ՌԴ նախագահ Վ. Պուտինի վարկանիշը 45 % էր կազմում, ապա 2015 թ. այն կազմում էր 72%²: Ըստ «Լեվադա» կենտրոնի հարցումների 2014թ.-ից հետո ՌԴ քաղաքացիների մոտ աստիճանական անկում էր ապրել անհանգստությունը պատժամիջոցների նկատմամբ, չնայած այն հանգամանքին, որ դրանք շարունակում էին պարբերաբար թարմացվել³: Ավելին, նույն կենտրոնի հարցումների համաձայն, 2021թ.-ի դրությամբ հասարակության 80 տոկոսից ավելին կարծում էր, որ պետությունը շարժվում է ճիշտ ուղղությամբ⁴: Այսպիսով, Ռուսաստանի Դաշնության նկատմամբ կիրառված պատժամիջոցների առաջին ալիքը, որը սկիզբ էր առել 2014թ.-ին, փաստացի չէր հաջողել հասարակության մոտ իշխանությունների նկատմամբ անվստահության մթնոլորտի ձևավորմանը: Կարելի է պնդել նաև, որ պատժամիջոցներն ունեցել էին հակառակ ազդեցություն և հասարակության զգալի հատվածի մոտ ավելի էր բարձրացրել հայրենասիրական մղումները ստեղծելով պաշարված ամրոցում հանուն պատմական արդարության բնակվելու տրամադրություն: Ռուսական ազգային քաղաքական գաղափարախոսության հիմքերից մեկն է հանդիսանում գրաֆ Ուվարովի «Ուղղափառություն, ինքնակալություն, ժողովրդականություն» (Православие,

¹ Edward Fishman and Chris Miller "The New Russian Sanctions Playbook: Deterrence Is Out, and Economic Attrition Is In", February 28, 2022, Foreign Affairs journal. Հասանելի է՝ <https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2022-02-28/new-russian-sanctions-playbook>.

² Электоральный рейтинг Путина за 15 лет. Инфографика, 26.03.2015, Հասանելի է՝ <http://www.aif.ru/dontknows/infographics/1475392> (дата обращения: 01.03.2018).

³ Տե՛ս Լեվադա կենտրոնի պաշտոնական կայքէջ «АНТИРОССИЙСКИЕ САНКЦИИ» 26.01.2022. Հասանելի է՝ <https://www.levada.ru/2022/01/26/antirossijskie-sanktsii-2/>

⁴ Տե՛ս նույն կայքը, ОДОБРЕНИЕ ИНСТИТУТОВ, ПОЛОЖЕНИЕ ДЕЛ В СТРАНЕ, ДОВЕРИЕ ПОЛИТИКАМ 04.02.2022 Հասանելի է՝ <https://www.levada.ru/2022/02/04/odobrenie-institutov-polozhenie-del-v-strane-doverie-politikam/>

самодержавие, народность)¹ ինքնության բանաձևը: Այն ընդգծում է ռուսական քաղաքական ինքնության երկու կարևոր բաղադրիչները, որով վերջինս տարբերվում է եվրոպական մյուս պետություններից, դրանք են՝ ուղղափառությունն ու ինքնակալությունը: Այսպիսով, պատժամիջոցների հետևանքով առաջացած զրկանքներին դիմադրելն ընկալվում է որպես զոհողություն հանուն ինքնության: Միաժամանակ, միջին վիճակագրական բնակչի մոտ առաջանում էր քաղաքական բավարարվածություն, քանի որ Ղրիմի միացման համար փաստացի վճարում են տնտեսական էլիտայի ներկայացուցիչները: Ռոբերտ Փեյվը նշում էր, որ պատժամիջոցներն ունենում են հակառակ ազդեցություն, քանի որ նրանք արթնացնում են ազգայնականությունը և հասարակությանը կոնսուլիդացնում իշխանությունների շուրջը, ուստի պատժամիջոցներն անարդյունավետ գործիք են²: Թեպետ այս սկզբունքը պարունակում է իրականության տարր, սակայն պետք է ընդգծենք, որ 2014թ-ից հետո Ռուսաստանի Դաշնությանը հաջողվել էր հաղթահարել տնտեսության ստագնացիայի փուլը, որն էականորեն նպաստել էր իշխանությունների լեգիտիմության բարձր աստիճանի պահպանմանը: Ուստի Ռ. Փեյվի պնդումը կիսաաճմարտություն է հանդիսանում, քանզի հասարակությունը պատրաստ է դիմակայել զրկանքներին միայն նպատակի լեգիտիմության պարագայում: Լեգիտիմության պահպանման համար ոչ պակաս կարևոր է նաև զոհողության և ձեռքբերման հարաբերակցությունը: 2022թ-ից ՌԴ-ի նկատմամբ սկսված պատժամիջոցների նոր ալիքն անհամեմատ ավելի մեծ վնասներ է հասցնելու հասարակության տարբեր շերտերին, իսկ ձեռքբերումները շատ ավելի կասկածելի են, ուստի միջնաժամկետ և երկարաժամկետ հեռանկարում իշխանությունները կարող են բախվել լեգիտիմության խնդրի:

ՌՌԻՍԱԿԱՆ ՀԱԿԱՀԱՐՎԱԾԸ

Ռուս քաղաքագետ և «Ռուսաստանը գլոբալ հարցերում» ամսագրի գլխավոր խմբագիր Ֆ. Լուկիանովը հետաքրքիր համեմատություն է անցկացնում Արևմուտք-ՌԴ առճակատման և արևելյան մարտարվեստների միջև: Ըստ Ֆ. Լուկիանովի, պատժամիջոցներին դիմակայելու ՌԴ արտաքին քաղաքականությունը նման է վերջինիս նախագահի նախընտրելի

¹ St´u academic.ru, Словарь крылатых слов и выражений "Православие, самодержавие, народность". Հասանելի է՝ https://dic.academic.ru/dic.nsf/dic_wingwords/2219/%D0%9F%D1%80% D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%B5

² St´u **Robert A. Pape** "Why Economic Sanctions Do Not", International Security Vol. 22, No. 2 (Fall, 1997), The MIT Press, pp. 90-136.

արևելյան մարտարվեստներից մեկին՝ «այկիդոյին»¹: Այս մարտարվեստում առավել թեթև քաշ ունեցող մարտիկը նախ փորձում է խուսափել առավել ծանր քաշ ունեցող մարտիկի հարձակումների վնասից, իսկ այնուհետև արագության և իներցիայի հաշվին օգտագործում է հակառակորդի ծանրաքաշությունը վերջինիս դեմ: Սույն համեմատության տրամաբանության համաձայն, ինչպես 2014թ-ին, այնպես էլ 2022թ-ին Ռուսաստանի Դաշնության առաջնային կարճաժամկետ նպատակն է տնտեսության և ներքին կայունության պահպանումը:

Եվրոպական առաջատար տնտեսություններն ունեն արդյունաբերության և ուրբանիզացիայի բարձր մակարդակ, ինչը հանդիսանում է Ռուսաստանի նկատմամբ պատժամիջոցներ կիրառող պետությունների տնտեսական հզորության գրավականը: Սակայն, այն նաև հնարավորություն է ընձեռում ՌԴ-ին ունենալ տնտեսական ճնշման գործիք և ռազմավարական պլանավորման տեսանկյունից հաշվի առնել BATNA-ի (բանակցային համաձայնագրի լավագույն այլընտրանք) առկայությունը, ի դեմս՝ ձմռան նախաշեմին դեպի ԵՄ «ոչ բարեկամ» պետություններ էներգակիրների մատակարարման ամբողջական դադարեցման: Ռուսական ազգային արժույթով բնական գազի դիմաց վճարումից հրաժարումը կարող է առիթ հանդիսանալ նման որոշումն ի կատար ածելու համար:

Ռուսական իշխանությունները փորձելու են օգտագործել արևմտյան միջազգային կառույցների թույլ կողմերը վերջիններիս քաղաքական որոշումների կայացման մեխանիզմների վրա ազդեցության միջոցով: Մասնավորապես ՌԴ-ն փորձում է և փորձելու է նաև ԵՄ անդամ մեկ կամ մի քանի պետությունների դուրս մղել տնտեսական հակամարտությունից՝ լարվածության թուլացումը կապելով այդ երկրների սեփական շահերի հետ: Այն հնարավորություն է ընձեռելու ԵՄ-ի, իսկ հաջողության պարագայում նաև՝ ՆԱՏՕ-ի միասնականությունը խաթարելու համար²: Անհրաժեշտ է հաշվի առնել, որ երկու կառույցներում էլ կարևոր քաղաքական որոշումներն ընդունվում են կոնսենսուսի միջոցով: Հունգարիան մի քանի անգամ արդեն իսկ խաթարել է ԵՄ-ի կողմից ռուսական նավթի նկատմամբ էմբարգոյի հայտարարման գործընթացը³: Հունգարիան հան-

¹ Տե՛ս **Fyodor Lukyanov** "RUSSIA'S ASYMMETRICAL RESPONSE: GLOBAL AIKIDO" article at Paul J. Saunders "COSTS OF A NEW COLD WAR: THE U.S. RUSSIA CONFRONTATION OVER UKRAINE" Center for National Interest, Washington, September 2014, pp. 9-25.

² ЛИАНА ФИКС, МАЙКЛ КИММЕДЖ "Что если Россия победит?", журнал россия в глобальной политике 20.02.2022. Հասանելի է՝ https://globalaffairs.ru/articles/chtos-esli-rossiya-pobedit/?fbclid=IwAR0vVb8HWdQedKvbFFrVOFOxDVLI3p2Ok1Km0YPI211b4pdWM_JKk-AQPw

³ Տե՛ս The Guardian "Hungary 'holding EU hostage' over sanctions on Russian oil" 16 May 2022.

դիսանում է միակ պետությունը, որը բացահայտորեն է դեմ հանդիսանում ռուսական պատժամիջոցների խստացմանը: Վերջինիս դիրքորոշման բաց արտահայտմանը մեծապես նպաստում է Հունգարիայում քաղաքական ռեժիմի տեսակը: Սակայն, Հունգարիան միակ պետությունը չէ, որի իշխանությունները դեմ են ՌԴ նկատմամբ պատժամիջոցների խստացմանը, պարզապես հաշվի առնելով քաղաքական համակարգի առանձնահատկությունները և հասարակության տրամադրությունները՝ ոչ բոլոր պետությունների ղեկավարներն են, որ կարող են բացահայտորեն ընդդիմանալ նոր պատժամիջոցների, մասնավորապես էներգակիրների նկատմամբ պատժամիջոցների սահմանմանը: Քաղաքական վճռականության առկայության պարագայում ընդդիմացող պետությունների արգելքը հնարավոր է հաղթահարել տեխնիկական միջոցներով, ինչպիսին է մասնավոր էմբարգոն¹:

Արևմտյան և մասնավորապես ԱՄՆ-ի գլոբալ քաղաքականության և համաշխարհային գերակայության հիմնական գործիքն է հանդիսանում ֆինանսական և տնտեսական մեխանիզմների առկայության շրջանակը: ԱՄՆ-ն իր կողմից փաստացի ղեկավարվող ֆինանսական կառույցների միջոցով, ինչպիսիք են Արժույթի միջազգային հիմնադրամը և Համաշխարհային բանկը, հնարավորություն ստացավ առավելության հասնելու Խորհրդային Միության նկատմամբ սառը պատերազմի ժամանակաշրջանում: Հետսառըպատերազմյան ժամանակաշրջանում ԱՄՆ-ն օգտագործում էր իր ազգային արժույթը սեփական գերակայության ապահովման նպատակով²: Բացի այդ, աշխարհում կատարվող դոլարային բոլոր վճարումները վերահսկվում են ԱՄՆ-ի կողմից, ինչը հավելյալ միջոց է հանդիսանում կործանարար պատժամիջոցների համար: Ռուսական բանկերի հեռացումը վճարային համակարգերից, նորագույն տեխնոլոգիաների կիրառման սահմանափակումները, միջազգային վիճարումների համակարգերից Ռուսական կազմակերպություններին բացառելն ի ցույց է դնում այն հանգամանքը, որ ԱՄՆ-ն օգտագործում է միջազգային կազմակերպություններն ու սեփական առևտրատնտեսային կապերը քաղաքական նպատակներով: Ի պատասխան, Ռուսաստանի Դաշնությունը փորձում է սեփական տնտեսության առաձնանահատկության՝ ԵՄ էներգակիրների շուկայում գերակշռող դիրքի օգտագործմամբ ստեղծել սեփական ազգային արժույթի պահանջարկ և այդպիսով, նաև նվազեցնել հիմ-

Հասանելի է՝ <https://www.theguardian.com/world/2022/may/16/hungary-sanctions-russian-oil-embargo-eu>.

¹ Տե՛ս **Niamh Kennedy**, "EU agrees on partial ban of Russian oil imports", CNN, 31.05.2022.

² Տե՛ս **Zbigniew Brzezinski** "Strategic Vision", Basic books, NY, 16.02.2012, p 14.

նական հակառակորդի՝ ԱՄՆ-ի ֆինանսական արժույթի դերը: Հաշվի առնելով ռուսական տնտեսական շուկայի փոքրությունը և ԵՄ անդամ պետությունների կողմից ռուսական էներգակիրներից աստիճանական հրաժարումը, առաջադրված վերոնշյալ խնդիրը դժվար թե իրականություն դառնա: Սակայն, այն հանդիսանալու է արագացուցիչ այլ պետությունների կողմից դաշարային գործարքներին այլընտրանքային մեխանիզմներ մշակելու համար: Նման մեխանիզմներից է հանդիսանում, օրինակ, Հնդկաստանի և Ռուսաստանի միջև ռուփի-ռուբլի վճարային համակարգի վերածնունդը¹: Նորագույն տեխնոլոգիաները թույլ են տալիս օգտագործել նաև այլ, առավել մատչելի վճարային համակարգերի ներդրում: Կան նաև պատժամիջոցների շրջանցման առավել հին տարբերակներ, ինչպիսիք են ապրանքափոխանակությունը կամ սվոփը:

ԱՄՆ-ի և դաշնակիցների հետ գլոբալ հակամարտությանն ու կիրառվող սահմանափակումներին դիմակայելու, քաղաքական ուժերի հավասարակշռությունը հոգուտ իրեն ուղղելու նպատակով Ռուսաստանի Դաշնությունը փորձում է միջազգային հարաբերությունների այլ սուբյեկտների հետ սերտացնել հարաբերությունները: Սույն խնդրի լուծման նպատակով Ռուսաստանի Դաշնությունն օգտագործում է հետխորհրդային տարածաշրջանում առկա ռազմաքաղաքական և քաղաքատնտեսական ինտեգրացիոն միավորումները, որոնց առանցքում է գտնվում հենց Ռուսաստանի Դաշնությունը: Այսպիսի միջազգային կազմակերպությունների շարքին կարելի է դասել ԱՊՀ-ն, ՇՀԿ-ն, ՀԱՊԿ-ն և ԵԱՏՄ-ն: Սակայն մի շարք օբյեկտիվ և սուբյեկտիվ գործոններից ելնելով՝ վերոնշյալ կազմակերպությունները չեն կարող էական քաղաքական աջակցություն ցուցաբերել Ռուսաստանի Դաշնությանը: Մինչդեռ պատժամիջոցների տնտեսական դիմակայության տեսանկյունից դժվար է թերագնահատել ԵԱՏՄ դերակատարությունը միջնաժամկետ և երկարաժամկետ հեռանկարում: ԵԱՏՄ երկրների տնտեսական ռեսուրսների օգտագործումը տնտեսական ճկունության հնարավորություններ է ստեղծում ռուս ձեռնարկատերերի համար: Սակայն անհրաժեշտ է հաշվի առնել նաև այն հանգամանքը, որ ԵԱՏՄ անդամ պետությունները ևս կարող են ենթարկվել երկրորդային պատժամիջոցների: Հաշվի առնելով կառույցի անդամ պետությունների տնտեսական և քաղաքական խնդիրների ամբողջությունը, վերջիններիս ներուժի սահմանափակությունը՝ պետք է արձանագ-

¹ Տե՛ս **КАНВАЛ СИБАЛ** "Военная операция на Украине: гегемония США никогда не была абсолютной, но теперь она ещё больше ослабнет", 08.03.2022. Հասանելի է՝ https://globalaffairs.ru/articles/gegemoniya-ssha-oslabnet/?fbclid=IwAR2PJVe7c_HeEH-hE7thnHwTa7tambJBVtxPD5BxHv16m0oE0nLynGQRw14

րենք, որ ԵԱՏՄ անդամ պետությունները չեն կարողանալու անհրաժեշտ աջակցություն ցուցաբերել ռուսական տնտեսությանը¹:

ՌԻՃԵՐԻ ՆՈՐ ՀԱՎԱՍԱՐԱԿՇՈՒԹՅՈՒՆ

Ռուսաստանի Դաշնության համար կարևագույն նշանակությունն ունի Չինաստանի և Հնդկաստանի կողմից աջակցությունը: Հատկանշական է, որ 2021թ-ին Արևմուտք-Ռուսաստան հարաբերությունների գերլարման պահին Վ. Պուտինն այցելեց Հնդկաստան², իսկ Ուկրաինայի նկատմամբ ռազմական գործողությունների մեկնարկից առաջ էլ վերջինս գտնվում էր Չինաստանում³: Պատժամիջոցները կարող են անարդյունք դառնալ, եթե գլոբալ քաղաքականությունում առկա է «սև ասպետը», որը պատրաստ է աջակցություն տրամադրել պատժամիջոցների ենթարկված պետությանը: Ռուսական քաղաքական էլիտայի կողմից Հնդկաստանն ու Չինաստանը դիտարկվում են որպես «սև ասպետի» դերակատարում ունեցող պետություններ, որոնք պետք է նաև նպաստեն գլոբալ քաղաքականության և աշխարհակարգի փոփոխությանը:

Հնդկաստանը բնակչությամբ երկրորդ, իսկ տնտեսությամբ վեցերորդ խոշորագույն պետությունն է աշխարհում: Չնայած ԱՄՆ-ի կողմից պատժամիջոցների սպառնալիքների առկայությանը, Հնդկաստանը համարվում է ռուսական զենքի և զինամթերքի խոշորագույն գնորդը⁴: Ռուսաստանի Դաշնության նկատմամբ պատժամիջոցների պատճառով Հնդկաստանը զգալիորեն մեծացրել է նաև նավթի մթերման ծավալները ՌԴ-ից⁵, սակայն այն կապված է ոչ թե բարի կամքի դրսևորման, այլ ռուսական նավթը զեղչով գնելու հնարավորության հետ: Հնդկաստանն ու Ռուսաստանը համատեղ հիմնադրել են նաև «Բրահմուս» հրթիռային արդյու-

¹ St' u **Евгения Крючкова** "ЕЭАС как средство от санкций", 13.05.2022. Հասանելի է՝ https://www.kommersant.ru/doc/5348725?from=main&fbclid=IwAR3jE_DHwNVWedJTZ9EumC5i-yhfFA9xLbwFE52URg2mYc22dzcWN-B2dAY

² St' u BBC "Путин приехал в Индию - это его второй визит за рубеж за время пандемии", 6 декабря 2021. Հասանելի է՝ <https://www.bbc.com/russian/news-59545113>

³ St' u Радио Свобода "Дружба не имеет границ": Путин и Си Цзиньпин встретились в Пекине" 04 февраля 2022. Հասանելի է՝ <https://www.svoboda.org/a/putin-i-si-tszinpin-vstretilisj-v-pekinge-v-denj-otkrytiya-olimpiady/31686350.html>

⁴ St' u **Pieter d. Wezeman, Alexandra Kuimova and Siemon T. Wezeman** "TRENDS IN INTERNATIONAL ARMS TRANSFERS, 2021" March 2022. Հասանելի է՝ https://www.sipri.org/sites/default/files/2022-03/fs_2203_at_2021.pdf

⁵ **Nidhi Verma and Aftab Ahmed** "India's imports of cheap Russian crude surge since Ukraine invasion" 30.05.2022. Հասանելի է՝ <https://www.reuters.com/business/energy/indias-imports-cheap-russian-crude-surge-since-ukraine-invasion-2022-05-30/>

նաբերության համալիրը, որը զբաղվում է գերժամանակակից հրթիռների մշակմամբ և արտադրությամբ: Մույն կազմակերպության գործունեությունն էականորեն կարող է խանգարել արևմտյան պատժամիջոցների իրագործմանը, քանի որ այն կարող է հնարավորություն տալ ռուսական ռազմաարդյունաբերողներին ձեռք բերել ժամանակակից տեխնոլոգիական միջոցներ: Մակայն, Հնդկաստանի աջակցությունը Ռուսաստանի Դաշնությանը պետք չէ նաև գերազնահատել, քանի որ Հնդկական տնտեսությունը զգալիորեն ինտեգրված է արևմտյան տնտեսություններին, իսկ Հնդկաստանը հանդիսանում է «Անվտանգության քառակողմ երկխոսություն» (Quad) խմբի անդամ, որին անդամակցում են նաև ԱՄՆ-ն, Ճապոնիան և Ավստրալիան, իսկ խմբի գլխավոր նպատակն է հանդիսանում Չինաստանի զսպումը: Ուստի, Հնդկաստանի համագործակցությունը Ռուսաստանի Դաշնության հետ ունի որոշակի սահմանափակումներ, որն առաջին հերթին պայմանավորված է աշխարհաքաղաքական գործոններով:

Ի տարբերություն Հնդկաստանի, Չինաստանն ունի անհամեմատ ավելի մեծ ռեսուրսներ ցանկության պարագայում Ռուսաստանի Դաշնության համար որպես սև սապետ հանդես գալու համար: Ի տարբերություն Հնդկաստանի, Չինաստանի ղեկավարությունը կիսում է զլոբալ քաղաքականությունում ուժերի վերադասավորման անհրաժեշտության ռուսական մոտեցումը¹: Այսպիսով, Չինաստանը մարտահրավեր է նետում ամերիկյան զլոբալ հեգեմոնիային և ի տարբերություն Ռուսաստանի Դաշնության, Չինաստանը տիրապետում է բավարար տնտեսական և ֆինանսական ռեսուրսների ԱՄՆ-ի հեգեմոնիային իրական մարտահրավեր նետելու և աշխարհակարգը փոփոխելու համար²: Չինաստանի տնտեսությունը երկրորդն է աշխարհում և Չինաստանն ունի կարևորագույն ռեսուրսներ շրջանցելու համաշխարհային տնտեսական առաջատարին՝ ԱՄՆ-ին: Այդ ռեսուրսների թվում առաջնահերթ են դեմոգրաֆիկ և տեխնոլոգիական ռեսուրսները:

Արևմուտքի կողմից ՌԴ-ի նկատմամբ սահմանված պատժամիջոցների հետևանքով դեռևս 2014թ-ին ՌԴ-ն որպես էներգակիրների արտահանման այլընտրանքային գնորդ սկսեց դիտարկել Չինաստանին և կա-

¹ St' u Kremlin.ru "Joint Statement of the Russian Federation and the People's Republic of China on the International Relations Entering a New Era and the Global Sustainable Development" February 4, 2022. Հասանելի է՝ <http://en.kremlin.ru/supplement/5770>

² St' u **James Dobbins, Howard J. Shatz, Ali Wyne** "Russia Is a Rogue, Not a Peer; China Is a Peer, Not a Rogue Different Challenges, Different Responses", 2019. Հասանելի է՝ <https://www.rand.org/pubs/perspectives/PE310.html>

ռուցվեցին էներգակիրների արտահանման նոր ուղիներ¹: ՌԴ-ի նկատմամբ կիրառվող պատժամիջոցներով պայմանավորված, Չինաստանն ավելի է մեծացնում ռուսական էներգակիրների ներկրումը: Այն հնարավորություն է ընձեռում Ռուսաստանի Դաշնությանը փոխհատուցելու արևմուտքի կողմից էներգակիրների ներմուծման կրճատման հետևանքով առաջացող վնասները, իսկ Չինաստանը հնարավորություն է ստանում զեղչային համակարգով ձեռք բերելու մատչելի էներգետիկ ռեսուրսներ: Այսպիսով, չինական արդյունաբերական ապրանքները հնարավորություն են ստանում դառնալու առավել մրցակցային և հավելյալ մրցակցային առավելություն են ստանում:

Ուկրաինական պատերազմի և ՌԴ-Արևմուտք պատժամիջոցային «փոխհրաձգության» հետևանքով համաշխարհային շուկան գտնվում է անկայուն իրավիճակում, դանդաղել է տնտեսական աճը տասնյակ՝ այդ թվում առաջատար տնտեսություններ ունեցող արևմտյան պետություններում²: Մինևույն ժամանակ, չինական տնտեսությունն արձանագրում է կայուն տնտեսական աճ, ինչը նոր մարտահրավեր է ԱՄՆ-ի համար³:

Այնուամենայնիվ, հարկավոր է ընդգծել, որ չինական արդյունաբերող կազմակերպությունները չեն շտապում իրենց արտադրանքի արդյունահանումը դեպի ՌԴ մեծացնել, իսկ Չինաստանի կառավարությունն էլ բացահայտ քաղաքական աջակցություն չի ցուցաբերում Ուկրաինայում ծավալվող ռուսական գործողություններին: Չինաստանի արտահանումը դեպի ԱՄՆ շուրջ տասն անգամ գերազանցում է դեպի ռուսաստան արտահանումներին⁴: Ռացիոնալ ընտրության տրամաբանության համաձայն, չինական տնտեսվարողների համար առավել գերադասելի է սահմանված պատժամիջոցների պահպանումը և երկրորդային պատժամիջոցների չենթարկվելը: Քաղաքական օգնության տեսանկյունից ևս Չինաստանը սահմանափակ օգնություն կարող է ցուցաբերել ՌԴ-ին և այն

¹ Տե՛ս **Алина Мусина**, "Россия-Китай: сотрудничество держится на словах и на газе", Feb 3, 2022. Հասանելի է՝ <https://russian.eurasianet.org>

² Տե՛ս **Michele Ruta**, "Here's how the war in Ukraine is impacting world trade and investment", 12 May 2022. Հասանելի է՝ https://www.weforum.org/agenda/2022/05/war-ukraine-world-trade-investment?utm_source=facebook&utm_medium=social_scheduler&utm_term=Geopolitics&utm_content=12%2F05%2F2022%2020%3A00&fbclid=IwAR3wNZ5ucWdWsf1Enm05OK8KEAkY2w3keDvMlp55RwjiQQEBMFipBYhXZPk

³ Տե՛ս Reuters, "China's GDP surprise adds fuel to easing debate" April 18, 2022. Հասանելի է՝ https://www.reuters.com/breakingviews/chinas-gdp-surprise-adds-fuel-easing-debate-2022-04-18/?utm_campaign=trueAnthem%3A%20Trending%20Content&utm_medium=trueAnthem&utm_source=facebook&fbclid=IwAR3Xe5k3UIZ6UcTmPgTiZddCKUfD1e3hbU6V1b6N9mz9A2x4m1zNFdUMpJs

⁴ Տե՛ս China Exports By Country. <https://tradingeconomics.com/china/exports-by-country>

հարցերում, որտեղ անհրաժեշտ է պաշտպանել սեփական շահերը: Հարկավոր է ընդգծել երկու քաղաքական սկզբունքների առկայությունը, որոնք խանգարում են Չինաստանին բացահայտորեն աջակցել Ռուսաստանին, դրանք են՝ տարածքային ամբողջականության սկզբունքը և ինքնիշխանությանը չմիջամտելու սկզբունքը: Վերոնշյալ սկզբունքների կարևորությունը պայմանավորված է Չինաստանի համար Թայվանի և Տիբեթի խնդիրների արդիականությամբ: Չինաստանի շահերից է բխում Ռուսաստանի Դաշնության խուսափումը ջախջախիչ պարտությունից Արևմուտքի հետ հակամարտությունում, սակայն Չինաստանը պահպանելու է ռազմաքաղաքական չեզոքությունը՝ ցուցաբերելով սահմանափակ աջակցություն ՌԴ-ին:

Ռուսաստանի Դաշնության նկատմամբ կիրառվող պատժամիջոցները Չինաստանի համար նոր հնարավորություններ են ստեղծում: Չինաստանը հնարավորություն է ստանում միջնաժամկետ հեռանկարում էականորեն ընդլայնելու իր քաղաքական ազդեցությունը Ռուսաստանի նկատմամբ, ստանալու մատչելի էներգառեսուրսներ, թիկունքում ունենալ գրեթե չորս հազար կիլոմետրանոց ապահով սահման, որտեղից իրեն վտանգ չի սպառնում: Բացի այդ, Չինաստանի գլոբալ մրցակիցը՝ ԱՄՆ-ն զգալի ռեսուրսներ է կենտրոնացնում ՌԴ-ի դեմ հակամարտությունում, ինչը նոր հնարավորություն է ստեղծում Չինաստանի համար ընդլայնելու իր ազդեցությունը Արևելասիական և Հարավչինական ծովի տարածաշրջանում: Հակառուսական պատժամիջոցները նաև լեգիտիմացնում և արագացնում են Չինաստանի կողմից գոբալ ծրագրերի իրականացումը, ինչպիսին է «մեկ գոտի, մեկ ճանապարհ» նախագծի իրականացումը: Օգտվելով իր չեզոք պետության կարգավիճակից, Չինաստանը նաև աստիճանաբար մեծացնելու է իր ազդեցությունը այլ քաղաքական և ֆինանսական միջազգային կառույցներում, ինչպիսիք են Միացյալ ազգերի կազմակերպությունը, Արժույթի միջազգային կազմակերպությունը և Ասիական զարգացման բանկը:

Ստեղծված գլոբալ քաղաքական իրողությունները հանգեցնում են քաղաքական նոր փոփոխությունների նաև Եվրոպական տարածաշրջանում: Կարճաժամկետ հեռանկարում մեծանում է ԱՄՆ-ի ազդեցությունը ԵՄ-ի նկատմամբ: Սակայն, միջնաժամկետ և երկարաժամկետ հեռանկարում ԵՄ-ում ամրապնդվելու է Գերմանիայի և արևելյան Եվրոպայի ռազմական ներուժը, որը հանգեցնելու է ուժերի նոր վերադասավորման, որից ո՛չ ԱՄՆ-ն, ո՛չ էլ ՌԴ-ը չեն շահելու: Հակառուսական պատժամիջոցներից օգտվելու են նաև արդեն իսկ պատժամիջոցների տակ գտնվող Իրանի Իս-

լամական Հանրապետությունն ու Վենեսուելան, որոնք ԵՄ-ի կողմից դիտարկվում են որպես էներգակիրների ներմուծման աղբյուրներ:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Գլոբալ քաղաքականությունում պետության հզորությունը չափվում է ոչ թե տվյալ պետության ներկա ռեսուրսների համեմատությամբ նախկին ռեսուրսների հետ, այլև հակառակորդ պետությունների նախկին և ներկա ռեսուրսների հետ սեփական ռեսուրսների համեմատությամբ: Ի հեճուկս արևմտյան պատժամիջոցների, Ռուսաստանի Դաշնությունն ունի բավարար ռեսուրսներ շարունակելու ռազմագործողությունը Ուկրաինայում, իսկ ռուսական իշխանություններն ունեն բավարար քաղաքական ռեսուրսներ միջնաժամկետ հեռանկարում երկրում քաղաքական և տնտեսական կայունություն ապահովելու համար: Պատժամիջոցների և դրանց դիմակայմանը մղված քայլերի հետևանքով Ռուսաստանի Դաշնությունը մի կողմից դառնալու է առավել ինքնաբավ: Մակայն, ի համեմատություն քաղաքական մրցակիցների, ռուսական տնտեսական և քաղաքական ներուժը ոչ թե ավելանալու, այլ աստիճանաբար նվազելու է:

Մակայն, Ռուսաստանի Դաշնության թուլացումը միջնաժամկետ և երկարաժամկետ հեռանկարում չի հանգեցնելու ուժային գլոբալ փոփոխության ի նպաստ ԱՄՆ-ի, որն անքննարկելի ազդեցություն է ունեցել ռուս-ուկրաինական ճգնաժամի սրման հարցում: Քաղաքական ռեալիզմի տրամաբանության համաձայն, կոշտ ճնշում կիրառող պետությունները պետք է ունենան գիտակցում, որ ճնշման վերջնարդյունքը կարող է հանգեցնել պատերազմի և կարևոր է հաշվարկը, թե արդյոք պատերազմի արդյունքում հնարավոր ձեռքբերումները կլինեն ավելին, քան կորստի ռիսկերը¹: Ռուսաստանի կողմից ռազմական գործողությունների մեկնարկը կապված էր առաջին հերթին ԱՄՆ-ի և մասնավորապես Ջ. Բայդենի վարչակարգի կողմից շարունակական ճնշման մեծացմամբ: Կարճաժամկետ հեռանկարում ԱՄՆ-ին հաջողվելու է քաղաքական առավելություններ ստանալ ստեղծված իրավիճակում, սակայն անգամ Ռուսաստանի Դաշնության նկատմամբ տարած քաղաքական հաղթանակը ԱՄՆ-ի համար համարվելու է պյուրոպյան հաղթանակ, քանի որ միջնաժամկետ և երկարաժամկետ հեռանկարում ԱՄՆ-ի տնտեսական և քաղաքական ազդեցությունը հիմնական ախոյան Չինաստանի համեմատությամբ ոչ թե

¹ Տե՛ս **Kenneth N. Waltz** "Theory of international politics", Columbia University press, reissued by Wavelend Press, 2010 pp 106-108.

ավելանալու, այլ նվազելու է: Իսկ ԵՄ-ի կողմից ռուսական էներգակիրներից հնարավոր հրաժարումը հարված է լինելու սեփական հզորությանը:

2022թ-ից Ռուսաստանի նկատմամբ կիրառվող պատժամիջոցները թեպետ ռեկորդային էին համաշխարհային պատմության համար, սակայն արևմուտքի կողմից Ռուսաստանի նկատմամբ 2014թ-ից կիրառվող պատժամիջոցները կանխորոշել էին նոր պատժամիջոցների կարճաժամկետ անարդյունավետությունը, քանի որ ՌԴ-ն հնարավորություն էր ստացել նախապես պատշաճորեն պատրաստվելու երկարաժամկետ դիմակայության: Իսկ 2022թ-ից մեկնարկած հակառուսական պատժամիջոցների ռազմավարությունը նոր ազդանշան է տալիս արևմուտքի գաղափարական հիմնական մրցակցին՝ Չինաստանին, պատշաճորեն պատրաստվելու երկարաժամկետ դիմակայությանը ԱՄՆ-ի հետ աշխարհակարգի վերաձևման գործընթացին: Ակնհայտ է, որ ապագայի հակամարտություններում պատժամիջոցների կիրառումը մեծանալու է, սակայն վերջիններիս արդյունավետությունն առավել կասկածելի է դառնալու: Տարածաշրջանային առաջատար պետությունների կողմից պատժամիջոցներին դիմակայելու վճռականությունն արագացնելու է առանձին ինտեգրացիոն գործընթացներն առանձին տարածաշրջաններում:

Гор Петросян, Политические факторы и глобальные последствия санкционной «войны» против России - В статье исследуется проблема оценки воздействия и эффективности санкций в современной мировой политике. В 2022 году количество санкций, введенных в отношении Российской Федерации (РФ) установило исторический рекорд, а их эффективность и влияние на глобальную политику привело к острым политическим и научным дебатам. В рамках представляемой статьи были проанализированы такие политические переменные, как степень международного сотрудничества в применении санкций, участие международных организаций в введении санкций, характер политической системы государства-мишени и наличие международной помощи для противодействия вводимым против РФ санкциям. Помимо этого, автором были проанализированы факторы, ограничивающие эффективность санкций против РФ, а также краткосрочные, среднесрочные и долгосрочные последствия санкций. На основе качественных и количественных методов исследования, сопоставимыми с первичными статистическими данными, было проведено комплексное изучение вышеуказанных проблем. В конце было проанализированы тенденции изменения глобального баланса сил, которые возникают в результате введения санкций против РФ. Вывод ста-

տի заключается в том, что у России достаточно ресурсов для противостояния санкционной политике в краткосрочной и среднесрочной перспективе, но в долгосрочной перспективе формирующийся новый баланс сил не будет способствовать усилению политического влияния России.

Gor Petrosyan, The Political Factors and the Global Consequences of Sanctions "War" on Russia - This paper researches the problem of assessing the impact and effectiveness of sanctions in contemporary global politics. In 2022, the number of sanctions imposed on the Russian Federation (RF) set a historical record. Moreover, the effectiveness of sanctions and their impact on global politics have led to keen political and scientific debates. In the framework of the article, a number of political variables are analyzed, such as the degree of international cooperation in implementation of sanctions, participation of international organizations in imposing sanctions, the nature of the political system of a target state, and the availability of international assistance to counter the sanctions imposed on the Russian Federation. The article analyzes the factors that limit the effectiveness of sanctions against Russia, as well as short-term, mid-term and long-term global political consequences of the sanctions. Accordingly, the political variables and limitations of sanctions and their consequences in the RF were analyzed in either the short, medium and long-term perspectives. The methodological basic of this research includes qualitative and quantitative methods, but also primary statistical data, which helped to conduct comprehensive study. At the end of research paper, the possible trends in the global balance of power were analyzed because of the imposition of sanctions on the RF. The article concludes that the Russian Federation has enough resources to counter sanctions in the short- and medium-term perspectives, but in the long-run the emerging new balance of power will not contribute to the strengthening of Russia's political influence.

Ուղարկվել է խմբագրությունն 06.06.2022թ.

Գրախոսվել է 08.06.2022թ.

Ստորագրվել է տպագրության 09.06.2022 թ.